

RADIO.CZ

1. Česká premiéra opery Viktora Ullmanna v Ostravě

05.03.2023 radio.cz

Odkaz na originál

Klíčová slova: divadla (3); moravskoslezského (3); Národního (3); Opery; Ostravě

Opera **Národního divadla moravskoslezského** uvedla díla neprávem zapomenutého česko-rakousko-židovského skladatele Viktora Ullmanna.

Skladatel Viktor Ullmann (1898-1944) prožil podstatnou část svého života v českých zemích, československé občanství ale nikdy nepřijal, zůstal rakouským občanem. Narodil se v Těšíně ještě za Rakouska-Uherska, dlouho žil v Praze, působil v divadle v Ústí nad Labem. Po nuceném pobytu v židovském ghettu v Terezíně nakonec zemřel v Osvětimi. Jeho dílo bezpochyby patří k unikátnímu česko-židovsko-německému kulturnímu kvasu meziválečné Prahy. V Česku je ale téměř neznámé. Nehledě na to, že jeho opera Císař Atlantidy v četnosti uvádění v cizině směle soupeří s největšími českými operními hity jako Dvořákova Rusalka nebo Janáčkova Její pastorkyňa.

To se teď mění díky projektu Musica non grata pražského Národního divadla a souběžnému projektu **Národního divadla moravskoslezského** v **Ostravě Opery** terezínských skladatelů. Právě v Ostravě v únoru uvedli Ullmannovy opery Císař Atlantidy a vůbec poprvé v Česku také Rozbitý džbán. Obě jednoaktovky nastudoval dirigent Jakub Klecker.

Mohl byste Ullmannovo dílo zařadit do kontextu tvorby jeho současníků?

Jakub Klecker: "Jeho hudba je velmi specifická. Vychází samozřejmě z období, ve kterém psal. A myslím si, že i naše dvě jednoaktovky, které uvádíme v rámci jednoho večera, jsou různorodé. V Rozbitém džbánu je to už dáno samostatnou předehrou, která se často uvádí jako samostatný koncertní kus u symfonických koncertů. Je to i délkou předehry, která je kolem sedmi minut a dá se říci, že tam jsou prvky trošku jako u George Gershwin a zase na druhou stranu jsou tu motivy jako třeba z Richarda Strausse nebo Gustava Mahlera. V orchestraci se vyskytují různé méně obvyklé nástroje, například harmonium, které v naší inscenaci nahradíme varhanami, dechové nástroje jsou zde jen po jednom hráči. Objevuje se tam ale například saxofon jako vedlejší nástroj anebo také kytara."

Máte nějaký názor na to, proč se na Viktora Ullmanna trošku pozapomnělo? Je to tím, že toho napsal relativně málo, protože předčasně zemřel, nebo je to proto, že dílo je méně stravitelné pro běžného posluchače?

J.Klecker: "Tak já jsem samozřejmě taky k Ullmannovi neměl tak otevřenou cestu, jak by se mohlo zdát a setkával jsem se s ním velmi sporadicky. Ale jsem velmi rád, že v posledních letech se otvírá možnost, aby se ukázal i u nás tady doma v Česku, protože původem pochází tady z Těšína. Myslím si, že je to velký počin hlavně tady **Národního divadla moravskoslezského** v rámci cyklu večerů terezínských skladatelů. Na druhou stranu třeba Císař Atlantidy je vlastně velmi hraná opera. V zahraničí je uváděna, takže tam si myslím, že se s tím divák setká daleko častěji než u nás."

Mimochodem má hudba národnost? Zařadil byste někam hudbu Viktora Ullmanna? Zařadil byste ho do české hudby, do německé, židovské hudby?

J.Klecker: "Já si myslím, že tam jsou všechny aspekty, které jste vyjmenoval. Určitě je tam odraz té doby, ve které Ullmann žil. Co za ten velmi krátký život nabral od svých vrstevníků a jakým způsobem byl ovlivněn a inspirován, protože byl to taky žák Arnolda Schönberga, na to se nesmí zapomenout. Ale na druhou stranu je velmi specifický, a už teď můžu říci, že velmi snadno rozpoznatelný. Když třeba začne předehra Rozbitého džbánu, tak si myslím, že když to člověk slyší poněkolkáté, tak řekne ano, toto je Viktor Ullmann."

Ostravské divadlo neuvádí jednoaktovky v německém originále, jak je dnes zvykem, ale rozhodlo pro českou verzi.

Proč se divadlo rozhodlo pro češtinu, vysvětluje režisér představení Rocc.

Rocc: "Bylo to samozřejmě z důvodu větší přehlednosti pro běžného diváka v našich končinách. Vždycky je to ale trošičku krok do neznáma, když se překládá novým způsobem dílo, které je psané v tomto případě v německém originále. Divadlo oslovilo svého dlouhodobého spolupracovníka Jarka Nohavicu, který už pro divadlo v posledních letech upravil nebo přebásnil Lazebníka sevilského a také řadu mozartovských oper. A tady se vlastně poprvé odhodlal ke spolupráci na vážnějších titulech. Ullmannovi jednoaktovky nejsou vyloženy ty opery buffa, tak jak bylo v těch minulých letech, ale trošku se to ubírá tímto jiným směrem. Museli jsme s tím textem pracovat velmi citlivě tak, aby to nenarušilo strukturu hudebního proudu, ale na druhou stranu, aby zpěváci měli jistý komfort v jednotlivých frázích, jednotlivých pasážích, aby jim to tzv. šlo do pusy a mohli vlastně po té pěvecké stránce být spolehlivě připravení."

Je tedy pro pěvce komfortnější zpívat v mateřském jazyce?

Rocc: "Myslím si, že to, že to je dílo od díla, ale samozřejmě originál je vždycky jenom jeden. Autor vždy dílo komponuje s jistým záměrem a ohledem na tu danou oblast nebo na ten daný jazyk. Čeština není zas tak zpěvným jazykem třeba jako italština nebo jiné jazyky, takže se mnohdy musíme opravdu velmi pečlivě věnovat výslovnosti, koncovkám a tady tomu všemu, aby to divákovi bylo srozumitelné."

A kdybych to řekl natvrdo, dekadentní korupce, zneužití moci, politické hry. Je to něco, co bylo přítomné za života Ullmanna a je to něco, co je přítomné dneska. Tím, že se ten titul hraje v češtině, tak mám pocit, že to těm operám dodává ještě současnější charakter, respektive troufám si říci, že ten překlad jistým způsobem přibližuje děj dnešnímu divákovi."

